

Sloboda izražavanja – presude Evropskog suda za ljudska prava

Bilten XXXIV: AUTORSKA PRAVA I SLOBODA IZRAŽAVANJA

4. jun 2014.

Autorska prava i pravo na slobodu izražavanja mogu biti u konfliktu, ali se i međusobno podržavati. Umjetnici, pisci i ostali stvaraoci originalnog sadržaja na svoj rad polažu autorska prava, koja im omogućavaju da ga unovče i od njega žive, pa autorsko pravo na taj način jača njihovo pravo na slobodu izražavanja. Istovremeno, prava nekog stvaraoca mogu spriječiti ostale da koriste materijal koji je zaštićen autorskim pravom, i u tim slučajevima između njih dolazi do sukoba. Posebno jasan sukob između slobode izražavanja i autorskih prava javlja se u slučajevima dijeljenja sadržaja, uključujući i preko internet stranica kao što je *The Pirate Bay*¹. Konačno, konflikt između slobode izražavanja i autorskih prava može nastati i kada pojedinci, često političari, pokušavaju da spriječe objavljivanje tekstova ili fotografija u medijima, pozivajući se na autorska prava.

Evropska konvencija o ljudskim pravima štiti autorska prava u okviru prava na mirno uživanje imovine, garantovanog članom 1 Prvog protokola uz Konvenciju. Ako dođe do sukoba između slobode izražavanja i autorskih prava, Sud vaga težinu suprotstavljenih zahtjeva, upoređuje pravo vlasnika autorskih prava i pravo na slobodu izražavanja. Uopšteno govoreći, sloboda izražavanja uživa veću zaštitu prema Konvenciji, jer se može ograničiti samo ako je to "neophodno", dok pravo na imovinu može biti ograničeno onda kada je to "razumno". Međutim, važan izuzetak od ovog opšteg pravila je činjenica da "komercijalni" govor, u smislu slobode izražavanja, uživa niži nivo zaštite prema Konvenciji, pa bi sukob između čisto komercijalnog govora i autorskog prava imao drugačiji ishod nego u slučaju podnošenja tužbe zbog kršenja autorskih prava radi ograničavanja "političkog" govora, koji u odnosu na "komercijalni" govor uživa viši nivo zaštite.

Sljedeće presude ilustruju kako Sud postupa po ovim tužbama u praksi.

- **Ashby Donald i drugi protiv Francuske** (predstavka br. 36769/08), 10. januar 2013: kazna zbog objavljivanja fotografija na internetu, čime su prekršena autorska prava, ne predstavlja kršenje prava na slobodu izražavanja

U ovom slučaju predstavku su podnijeli fotografi koji su na svojoj internet stranici objavili fotografije sa modnih revija u Parizu, bez dozvole modnih kuća. Oni su osuđeni za povredu autorskih prava i naloženo im je da plate kaznu i odštetu u ukupnom iznosu od 255.000 €.

¹ *The Pirate Bay* ("gusarski zaliv") je trenutno najveći svjetski BitTorrent pretraživač (BitTorrent je naziv *peer to peer* protokola za dijeljenje i razmjenu datoteka). Osnovan je od strane švedske antiautorske organizacije 2003. godine. BitTorrent pretraživači na kojima mogu da se pronađu sadržaji poput muzike, kompjuterskih programa i sličnog su zaštićeni autorskim pravima pa su, s obzirom na to, ilegalni. Međutim, u Švedskoj se takvi pretraživači ne smatraju ilegalnim. Otuda je *The Pirate Bay* često na udaru organizacija za zaštitu autorskih prava. (prim. prev.)

Evropski sud za ljudska prava je zaključio da njihova osuda nije prekršila pravo na slobodu izražavanja. Sud je uzeo u obzir da se fotografije tiču mode i ne doprinose raspravi na temu od javnog interesa. Slike je Sud kvalifikovao kao "komercijalni govor", koji u smislu slobode izražavanja uživa manji stepen zaštite od "političkog govora". Sud je uporedio pravo fotografa na slobodu izražavanja sa pravom vlasnika autorskih prava na njihovu zaštitu, i utvrdio da je zabrana objavljivanja fotografija bila legitimna. Iako je Sud priznao da je iznos odštete bio veoma visok, naveo je i da nema dokaza koji potvrđuju da je to ugrozilo egzistenciju fotografa.

- ***Neij i Sunde Kolmisoppi protiv Švedske*** (odluka o prihvatljivosti, predstavka br. 40397/12), mart 2013: kazna za kršenje autorskih prava protiv osnivača internet stranice za dijeljenje sadržaja nije prekršila pravo na slobodu izražavanja

Predstavku su podnijeli osnivači internet stranice za dijeljenje sadržaja *The Pirate Bay*, koji su tvrdili da je presuda, koja je donesena u skladu sa švedskim zakonom o autorskim pravima, prekršila njihovo pravo na slobodu izražavanja. Oni su naveli da su obezbijedili samo tehničku infrastrukturu kako bi korisnici dijelili različite sadržaje, te da su za svaku nezakonitost u dijeljenju sadržaja odgovorni isključivo korisnici. Evropski sud se složio da je pravo na slobodu izražavanja štitilo kreiranje internet stranice i tehničke infrastrukture, međutim, nije se složio sa tvrdnjom da je presuda povrijedila pravo na slobodu izražavanja, navodeći da je većina dijeljenih sadržaja bila komercijalne prirode, te da je stranica "The Pirate Bay" više služila komercijalnom nego političkom govoru.

- ***Anheuser-Busch Inc. protiv Portugalije*** (Veliko vijeće, predstavka br. 73049/01), 11. januar 2007: tužba pivare protiv konkurentne firme zbog kršenja autorskih prava nije prekršila pravo na zaštitu autorskih prava

Riječ je o američkoj pivari Anheuser-Busch, koja proizvodi pivo "Budweiser", koje se prodaje širom svijeta. Ova kompanija je 1981. podnijela zahtjev za registraciju svog naziva kao trgovačkog žiga u Portugaliji. Njihov zahtjev osporila je češka firma koja je 1968. registrovala "Budweiser Bier". Godine 1995. pomenuta američka kompanija dobila je sudski nalog o poništenju registracije češke pivare i registrovala svoj žig. Češka kompanija osporila je tu odluku i, nakon dugog sudskog postupka, dobila spor. Registracija žiga "Budweiser" američke pivare je stoga bila ukinuta, zbog čega se ova kompanija obratila Evropskom sudu za ljudska prava žaleći se na povredu autorskog prava (imovine).

Evropski sud je utvrdio da prava američke kompanije ovom prilikom nijesu bila povrijeđena. Sud je naveo da su portugalski sudovi uporedili suprotstavljene interese dviju kompanija, te da zaključak portugalskog Vrhovnog suda nije bio niti proizvoljan, niti očigledno nerazuman. Vrhovni sud je donio odluku na osnovu materijala koji je smatrao relevantnim i dovoljnim za rješavanje spora, poslije saslušanja izjava strana u sporu.

- ***Krone Verlag GmbH & Co. KG protiv Austrije*** (predstavka br. 34315/96), 26. februar 2002: privremena mjera protiv objavljivanja fotografije političara u vezi sa mogućom nezakonitom radnjom prekršila je pravo na slobodu izražavanja

Ovdje se radilo o listu koji je objavio niz članaka o finansijskoj situaciji g-dina Posch, koji je radio kao nastavnik, a takođe bio i član austrijske Narodne skupštine i Evropskog parlamenta. Objavljene su tvrdnje da je Posch nezakonito primio tri plate, praćene njegovim fotografijama. On je zatim dobio

privremenu mjeru od suda, u skladu sa austrijskim Zakonom o autorskim pravima, na osnovu tvrdnje da njegov lik generalno nije bio poznat, te da objavljivanje njegove fotografije stoga krši njegova prava. List koji je objavio sporne tekstove podnio je predstavku Evropskom sudu za ljudska prava.

Evropski sud je utvrdio da je privremena mjera prekršila pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja. Sud je primijetio da je novinski list optužio g-dina Posch, političara, da je nezakonito zaradio novac, što je, bez sumnje, pitanje od javnog interesa. Sud je utvrdio da austrijski sudovi nijesu uzeli u obzir suštinsku funkciju štampanih medija u demokratskom društvu i njihovu dužnost da prenose informacije i ideje o svim pitanjima od javnog interesa. Štaviše, od malog je značaja da li je određena osoba (ili njegova ili njena slika) zapravo poznata javnosti. S obzirom na političku funkciju g-dina Posch, nije bilo sumnje da je on ušao u javnu arenu. Dakle, nije postojao legitiman razlog da novine ne objave njegovu fotografiju.

- ***News Verlags Gmbh & Co. Kg protiv Austrije*** (predstavka br. 31457/96), 11. januar 2000: objavljivanje fotografije osumnjičenog nije prekršilo autorska prava

Urednik i vlasnik časopisa "News" objavio je više tekstova o napadima pomoću pisama - bombi na političare i druge javne ličnosti, u kojima je navedeno i ime osumnjičenog i objavljena njegova fotografija. Osumnjičeni se obratio sudu i dobio privremenu mjeru protiv objavljivanja svoje fotografije, u skladu sa austrijskim Zakonom o autorskim pravima. Pomenuti časopis podnio je predstavku Evropskom sudu za ljudska prava zbog kršenja prava na slobodu izražavanja.

Sud je utvrdio da je privremena mjera prekršila pravo časopisa na slobodu izražavanja. Djela koja su osumnjičenom bila stavljena na teret imala su političku pozadinu i bila usmjerena protiv temelja demokratije; tekstovi su se stoga ticali pitanja od javnog interesa. Sud je naveo da nijedna fotografija nije otkrila detalje privatnog života osumnjičenog; takođe, Sud se nije složio da je došlo do bilo kakve legitimne povrede autorskih prava ili privatnosti koja bi opravdala privremenu mjeru.

- ***Yaman Akdeniz protiv Turske*** (predstavka br. 20877/10), 11. mart 2014: osoba kojoj je onemogućen pristup blokiranim internet stranicama za dijeljenje muzike se ne može smatrati žrtvom kršenja ljudskih prava

Slučaj se ticao zabrane internet domena "myspace.com" i "last.fm" jer su ove internet stranice prekršile autorska prava. Podnosilac predstavke, korisnik pomenutih stranica, žalio se jer je blokiranje ovih domena dovelo do toga da je na hiljade internet stranica postalo nedostupno, od kojih mnoge nijesu prekršile autorska prava. Lokalni sudovi su odbacili njegove žalbe, i podnosilac predstavke se zatim žalio Evropskom sudu za ljudska prava tvrdeći da je prekršeno njegovo pravo na pristup informacijama.

Evropski sud je odbacio predstavku, smatrajući da se podnosilac predstavke ne može smatrati „žrtvom“ kršenja ljudskih prava, prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima. Iako je Sud prepoznao ogroman značaj interneta kao sredstva za ostvarivanje prava na slobodu izražavanja, sama činjenica da je podnosilac predstavke pretrpio „posredne posljedice“ blokiranja internet domena ga ne čini žrtvom. On je bio samo povremeni korisnik "last.fm domena", a nije imao nalog na stranici "myspace.com" da bi time mogao biti pogođen. Osim toga, podnosilac predstavke je mogao da pristupi željenoj muzici i na druge načine.

Pripremio: Peter Noorlander, direktor Media Legal Defence Initiative, u saradnji sa HRA

British Embassy
Podgorica

Bilteni se objavljuju u okviru projekta "Monitoring novinarskih samoregulatornih tijela u Crnoj Gori", koji finansiraju Britanska ambasada u Podgorici.
